

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Koulunuorisotyöntekijät ovat nuorille turvallisia ja ilman ajanvarausta tavoitettavissa olevia ammatti-aikuisia, jotka voivat auttaa ja olla tukena nuorille monenlaisissa tilanteissa. Koulunuorisotyöntekijät kehittävät yhdessä nuorten ja koulun kanssa kouluviihtyvyyttä, kouluun kiinnittymistä ja yhteisöllisyyttä esim. ryhmäytysten, pienryhmä- ja välituntitoiminnan sekä yhteisöllisten teematapahtumien avulla. Pysyvien koulunuorisotyöntekijöiden resurssointi ja integroiminen etenkin perusopetuksen yhtenäiskouluille, mutta myös toisen asteen oppilaitoksiin, lisäisi nuorten hyvinvointia heidän opiskeluyhteisöissä ja –ympäristöissä. Koulunuorisotyön sekä muun nuorisotyön roolia yhteisöllisessä opiskeluhuollossa tulisi vahvistaa. Tämä olisi hyvä tavoitetilä ohjelman kehittämisessä, jota puoltaa myös valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tulokset.

Harrastamisen Suomen malli sekä malliin lukeutuva etsivä harrastustoiminta tukee ohjelman tavoitteiden toteutumista. Etsivää harrastustoimintaa toteutetaan monipuolisin menetelmin, kuten harrastusresepti -toimintamallilla, jonka vuoksi merkittävässä roolissa tavoitteiden saavuttamiseksi on hyvien käytänteiden jakaminen. Harrastamisen Suomen mallin harrastustoiminnan saavutettavuuden edistämiseksi toimintaa tulisi pystyä jälleen järjestämään myös koulupäivän aikana.

Tärkeää on, että VANUPO:ssa monipuolisen harrastustoiminnan merkitys kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäjänä tunnistetaan ja harrastustoiminnan saavutettavuutta edistetään. Tarve olisi laajentaa matalakynnyksisen harrastustoiminnan tarjontaa kaikille oppivelvollisuusikäisille, etenkin maakuntakeskuksiin saapuvia toisen asteen opiskelijoita ajatellen.

Monialaisen ja -ammattillisen yhteistyön merkitys nousee ohjelmaluonnoksessa hyvin esiin. Ohjelman tulee tukea sitä, että kunnissa on nuorten palveluja tarjoavia moniammatillisia toimipisteitä ja että nuorille suunnattuja palveluja osataan yhteensovittaa viisaasti, ml. hyvinvointialueiden palvelut nuorille.

Etsivän nuorisotyön vahvuus on sen sujuva ja ketterä työskentely eri verkostojen välimaastossa, tätä on tarpeen korostaa ohjelmassa nykyistä enemmän. Nuorten työpajatoiminta mahdollistaa säännölliseen osallistumisen toimintaan niille nuorille, jotka ovat muiden palvelujen ulkopuolella. Elämänhallintataitojen lisäksi nuorten työpajoilla tulee kehittää mahdollisuutta suorittaa oppivelvollisuus sekä eri tutkintojen osia. Yhteisöllisyyttä tukeva ja kohderyhmälle soveltuva oppimisympäristö takaa yhdenvertaisuuden toteutumisen niille nuorille, joille opiskelu oppilaitoksessa ei ole mahdollista ja joita ohjataan nuorisotyöllisin keinoin, ryhmäprosesseja hyödyntäen

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

On tärkeää, että ohjelmassa otetaan huomioon laaja-alaisesti niitä ennaltaehkäiseviä toimintamalleja ja menetelmiä, joiden avulla nuorten kasvua, mielenterveyttä ja arjessa selviytymistä voidaan tukea. On hienoa, että kulttuurin tarjoamat menetelmät ovat nousseet mukaan ohjelman sisältöihin. Kulttuurinen nuorisotyö tukee nuoren kasvua ja itsenäistymistä sekä kehittää nuoren osallisuutta. Oman painotukset ansaitsevat myös nuorten omat, kulloisenkin ajan nuorisokulttuuriset ilmiöt. Teatterin ohella tärkeitä ovat esimerkiksi musiikki, tanssi ja tapahtumat. On hyvä, että ohjelman toimenpiteissä yleisten kirjastojen ja museoiden tapahtumatoimintaa kohdennetaan nuorille. Kirjastojen kautta saadaan tärkeää tietoa nuorille ajankohtaisista ilmiöistä.

Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten hyvinvointia. Nuorisotilat tarjoavat nuorille maksutonta ja matalan kynnyksen toimintaa, joka mahdollistaa nuorille osallistumisen mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan, jonka sisältöön heillä on mahdollisuus vaikuttaa. Toiminnan ikäkausiryhmien mukaisessa toteutuksessa ja aikatauluissa kuullaan nuoria sekä sidosryhmiä, jolla luodaan hyvät edellytykset toiminnan aluekohtaiselle tavoitavuudelle ja tarveperusteiselle kohdentuvuudelle. Nuorisotila on nuorille tärkeä vuorovaikutuksellinen ja yhteisöllinen foorumi, jossa toiminnan parissa kohdataan toisia nuoria, vertaisryhmiä ja ammatti-aikuisia. Nuorisotilatoiminta on osallistavaa ja nuorten hyvinvointia edistävää nuorisotyötä, johon resursoiminen on tarpeellista nuorten laadukkaiden ja monipuolisten vapaa-ajan palvelujen sekä sitä toteuttavan ammattitaitoisen henkilöstön ylläpitämiseksi.

Mielekkään toiminnan järjestämiseksi nuorten säännöllinen kuuleminen eri foorumien kautta on välttämätöntä, jotta vapaa-ajan toiminnan tarpeiden ja tarjonnan osalta pysytään kiinnittyneenä nuorten kulttuuriin ja kiinnostuksen kohteisiin. Nuorten toiveisiin perustuvan mielekkään ja vetovoimaisen toiminnan järjestäminen on yksi tehokas keino ehkäistä mahdollisten epäsuotuisten ilmiöiden kehittymistä ja niiden pariin ajautumista.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Hallituksen visio vahvistaa nuorten hyvinvointia kokonaisvaltaisella ja johdonmukaisella nuorisopolitiikassa on oikean suuntainen. Poliitiikan tavoitteena on mm. vaikuttaa moniammatillisten palvelujen helppoon saavutettavuuteen.

On tärkeää tunnistaa ja tunnustaa nuorten mielestä aidosti toimivat matalan kynnyksen palvelut. Hajanaiset, vaikeasti tavoitettavat palvelut ovat omiaan lisäämään nuorten turvattomuuden tunnetta ja pahoinvointia.

Yksin nuorten tukeminen ei kuitenkaan riitä, vaan palveluissa on otettava huomioon, kuten ohjelmassa ohjataan, myös nuoren perheiden tukeminen. Se vaatii laaja-alaista yhteistyötä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa ja siksi on hyvä, että tämä on linjattu myös hallitusohjelman tavoitteeksi.

Kiusaaminen on laaja yhteiskunnallinen ilmiö. Ohjelman valmistelussa kuultujen nuorten näkemys puuttua kiusaamiseen ja syrjintää vahvemmin on otettava todella vakavasti. Tällöin toteutuu myös ohjelman tavoite siitä, että nuoruusvaiheen merkitys ihmisen koko elämän hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tunnistetaan. Kiusaamisella on merkittäviä haittavaikutuksia pitkälle elämään. On välttämätöntä tehdä toimia suvaitsevaisemman ilmapiirin vahvistamiseksi koko yhteiskunnassa. Päiväkodit ja koulut kokoavat lapset ja nuoret yhteen. Varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön ja johdon täydennyskoulutuksen painopistealueen määrittelemisen seuraavien kolmen vuoden ajalle vahvistaa henkilökunnan tietoisuutta ja osaamista ja näin ollen edistää lasten ja nuorten hyvinvointia.

Varhainen puuttuminen nuorten ongelmiin on todella tärkeää. Tätä kautta voidaan lisätä niin nuorten, perheiden, koulujen kuin muiden kansalaisten turvallisuuden tunnetta. Kun nuorten ongelmiin, esimerkiksi rikoksiin puututaan varhaisessa vaiheessa, nuorten syrjäytyminen, rikollisuus ja päihteiden käyttö vähenee. Ei anneta ongelmien kasautua vaan ohjataan tarvittava tuki aikaisessa vaiheessa nuorelle ja hänen perheelleen.

Ankkuritoiminta on moniammatillinen yhteistyömalli, joka kohdistuu alle 18-vuotiaiden hyvinvoinnin edistämiseen, rikosten ennalta ehkäisemiseen ja alkaneen rikoskierteen katkaisuun. Kehittämisehdotuksena todetaan, että Ankkuri-toimintaa kehitettäessä varmistetaan ja ohjeistetaan, että nuorisotyöllä on ko. toiminnassa keskeinen rooli. On hyvä että opetushenkilöstölle tuodaan Ankkuri-toiminta yhtenä varhaisen puuttumisen keinona, jolloin toiminta tulee osaksi opetushenkilöstön arjen työkalupakkia.

Rikoksilla oireilevien nuorten keskuudessa tehtävää työtä tulee jatkaa. Hyvänä esimerkkinä RIKO-hanke Rovaniemellä.

Nuorisotyön vaikuttavuus sekä vapaa-ajalla että kouluympäristöissä on merkittävää. On hyvä, että koulunuorisotyö ja sen yhteisöllisyyttä vahvistava vaikutus on huomioitu ohjelman sisällössä. Yksilön vahvuuksien ja resilienssin tukemisen lisäksi yhteisöllisyyden edistämiseksi huomioidaan tasavertaiset osallistumismahdollisuudet, syrjimättömyys ja kiusaamisesta vapaa ympäristö.

Nuorisotyön yhtenä tärkeänä tehtävänä on parantaa nuorten vuorovaikutusta ja ymmärrystä yhteisön ja yksilön toimivuuden edistämiseksi. Konkreettisesti yhteisöllisyys ja toimijuuden vahvistaminen toteutuvat esimerkiksi nuoria innostavan ja osallistavan toiminnan järjestämisellä sekä tarjoamalla tasapuolisia toimintamahdollisuuksia ja -tiloja nuorten omaehtoiseen toimintaan eri toimintaympäristöissä. Ohjelmassa olisikin hyvä korostaa nuorista itsestään lähtevää osallisuutta ja siihen kannustamista sekä nuorten tärkeää roolia yhteisönsä osana ja sen kehittäjänä, johon he kuitenkin tarvitsevat aikuisten toimijoiden tarjoamaa tukea ja toimintamahdollisuuksia. Tässä kontekstissa nuorisotilat ovat tärkeitä alueellisia nuorisotyön keskuksia, joissa oikeilla toimenpiteillä nuorten välistä vuorovaikutuksellista yhteistoimijuutta voidaan vahvistaa.

Asuinalueilla olevien toimijoiden, kuten nuorisotilan, koulun, kirjaston, asukasyhdistysten ja järjestöjen välistä yhteistoimijuutta voidaan kehittää kollektiivisesti nuorten näkökulmat huomioiden. Nuorisotyö ei ole erillään muun yhteisön toiminnasta, vaan osa sitä, jolloin monitoimijaisilla yhteisöä ja yhteisöllisyyttä edistävillä toimenpiteillä saadaan luotua nuorten sekä vanhemman väestön välistä vuoropuhelua, ymmärrystä ja yhteistyötä.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Moniportaisia hallintorakenteita on syytä välttää. Sen sijaan, että lisätään byrokratiaa rakentamalla alueille koordinaatorakennelma, on kaupungin näkökulmasta toivottavaa, että kuntia kannustetaan muilla tavoin kehittämään yhdessä nuorisotyön palveluja ja prosesseja, osallistumaan verkostotoimintaan sekä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti, oppimaan vertaistoimijoilta, koordinoimaan yhteistä työtä ja jakamaan hyviä käytäntöjä. Hyvänä esimerkkinä kentän toimijoiden yhteisestä kehittämistyöstä voi mainita Kanuunan eri työmuotoihin kehitetyt vertaisverkostot, jotka ovat mahdollistaneet asukasmäärältään ja nuorisotyön resursseiltaan samankaltaisten kaupunkien yhteiskehittämisen.

Perusnuorisotyön määritelmä on esittelyssä ohjelmassa varsin yleinen ja monella tapaa tulkittavissa. Kuntien omat tulkinnat ns. perusnuorisotyöstä ovat hyvin moninaisia, joten on tärkeää, että kuntien oma tarve, nuorten toiveet ja nuorisotyöntekijöiden näkemykset nousevat esiin kunnan omassa päätöksenteossa ja nuorisotyön kehittämisessä. Näistä tekijöistä nousee myös kuntien oma määritelmä nuorisotyöstä ja sen eri muodoista.

Ohjelmassa on maininta edistää nuorisoalalla toimivien ammattitaitoa ja osaamista. Koulutuksen osalta yhdenvertaisuutta edistäisi parhaiten nuorisotyön eri tasojen (AMK) koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen myös pohjoisessa. Nuorten parissa toimivat henkilöt tekevät tärkeää kasvatustyötä. Jotta nuorten parissa toimivilla aikuisilla on ohjelmassa mainittu riittävä

osaaminen laadukkaan, turvallisen ja hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseksi, täytyy ylläpitää ohjausalan koulutusta ja varmistaa, ettei siinä mahdollisesti ilmenevät alueelliset eriarvoisuudet muodostu haasteeksi henkilöstön saatavuudelle.

Tiedolla johtamisen näkökulmasta on tärkeää, että kunnat voivat valita käyttöönsä itselleen parhaiten soveltuvan toiminnanohjausjärjestelmän. Vaihtoehdon, joka parhaiten tukee kulloisenkin kunnan nuorisotyön kehittämistä, tarjoten esimerkiksi vaikuttavuusarvioinnille ja johtamiselle parhaat mahdolliset tiedot ja välineet.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

On toivottavaa, että nuorisoalan valtakunnallisiin osaamiskeskuksiin liittyvään vuoropuheluun ja kehittämiseen olisi kutsuttu mukaan myös kuntia, joilla on kokemusta kuntia hyvin palvelleista osaamiskeskuksista, kuten nuorisotyön kehittämiskeskus Kanuuna.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Vapaaehtoisten tulisi saada Suomessa virallinen vapaaehtoisen status, kuten esimerkiksi opiskelijastatus. Tämä mahdollistaisi Erasmus+ ja Euroopan solidaarisuusjoukot -ohjelmiin osallistumisen laajemmalle kohderyhmälle. Lisäksi se helpottaisi vapaaehtoisen saapumisesta aiheutuvia lupaprosesseja, tukisi vapaaehtoisen oleskelua Suomessa sekä lisäisi vapaaehtoistyön tunnettavuutta ja arvostusta.

On hyvä, että nuorisoalan kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä Suomi nostaa tärkeäksi teemaksi mielen hyvinvoinnin. Tämän tulisi näkyä myös kansainvälisten EU-ohjelmien rahoituksessa, jonka avulla tulisi voida esimerkiksi turvata nuoren olemassa olevan terapiasuhteen jatkuminen etänä vapaaehtoisjakson ajan.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Läpi ohjelman korostuu uudella tavalla poikkihallinnollisuus, monialaisuus sekä kuntien ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö. Hienoa että hallitusohjelmassa on linjattu, että kokonaisvastuu nuorten hyvinvointityön johtamisesta osoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriöön. Rovaniemen hyvinvointilautakunta toivoo että VANUPO:on lisätään selkeä tavoitteisto. Nuorten hyvinvointityö vaatii myös selkeitä ja konkreettisia toimenpiteitä yli ministeriörajojen. Ohjelmaa parastettaessa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että luonnosvaiheessa sisältö on vielä varsin sekavaa. Konkreettisia toimenpiteitä olisi tarpeen lisätä mukaan.

Sepänheimo Nella
Rovaniemen kaupunki - Hyvinvointilautakunta